

SADAŠNJE STANJE PROVEDBE PROJEKTA JADRAN

Zbog važnosti koju za cijelu Hrvatsku ima Projekt zaštite od onečišćenja voda u priobalnom području (*Coastal Cities Water Pollution Control Project*), nazvan i Projektom Jadran, u *Građevinaru* smo u dva navrata (7/2004. i 12/2004.) o tome potanko pisali. Projekt Jadran predviđa zaštitu priobalnog mora gradnjom i rekonstrukcijom postojećih uređaja za pročišćavanje u 177 gradova i naselja i trajat će nekoliko desetljeća te stajati više od 800 milijuna eura. Prva faza odvijat će se u prvih desetak godina, obuhvaća 47 gradova i općina, a vrijednost cijelog posla procijenjena je na gotovo 280 milijuna eura. Novac će se osigurati iz zajma Svjetske banke i drugih razvojnih banaka, državnog proračuna, *Hrvatskih voda* od naknada za zaštitu voda te iz sredstava jedinica lokalne samouprave dobivenih povećanjem cijene vode, s tim da ta cijena nigdje ne smije prelaziti četiri kune po jednom prostornom metru.

Poznato je da svaka intervencija u prostoru, a posebno na morskoj oba-

REVIEW OF CURRENT DEVELOPMENTS ON THE PROJECT ADRIATIC

The main objective of the coastal sea pollution abatement project, called Project Adriatic, is to rehabilitate existing and build new wastewater treatment facilities in 177 coastal towns. The project is co-financed through a World Bank loan. Forty-seven towns and districts will be covered in the first ten years of project implementation, and the value of works is estimated at € 280 million. The project is also financed by the state through national budget, by the public company Croatian Waters through a contribution for water preservation, and by local communities through a rise in the price of water. The present situation is characterized by much confusion, particularly at local government levels, which is mainly due to the fact that activities have not as yet stabilized or become routine on this big environmental project. Nevertheless, contracts have recently been signed for the construction of plants and sewerage systems in Zadar, Biograd and Opatija, and some other coastal towns are soon expected to follow suit. The entire project is characterized by three determinants: foster investments in environmental protection infrastructure, improve management through equipment, technical assistance, education and study, and strengthen the coastal waters quality monitoring system.

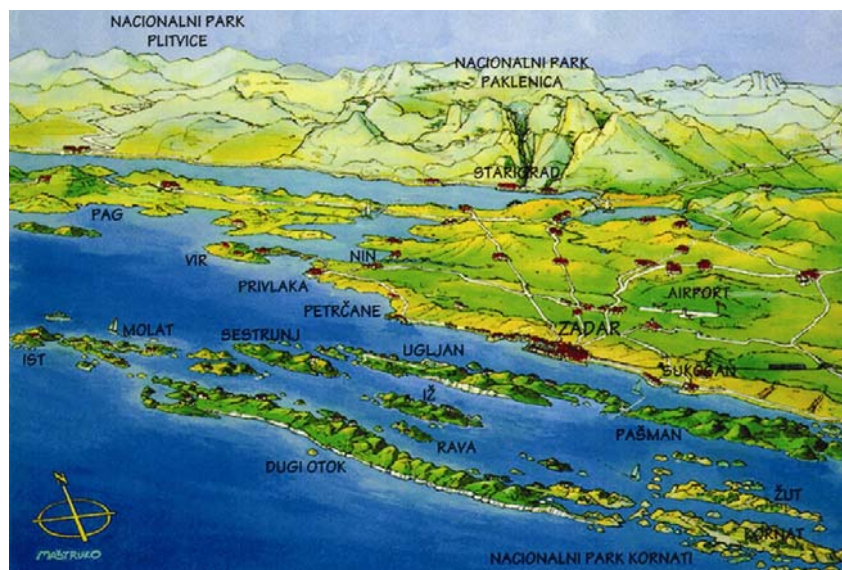
li, zahtijeva detaljno ispitivanje svih utjecaja na okoliš. Stoga se s velikim zanimanjem očekuju procjene utjecaja na okoliš za zahvate na sustavima manjim od 10.000 ekvivalent stanovnika (ES), a takvih je u planiranim sustavima odvodnje više od 60 posto. Valja istaknuti da poslove odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda u priobalnim gradovima i naseljima obavlja 46 komunalnih podu-

zeća koja se brinu o vodoopskrbi i odvodnji u rasponu od 600 do 273.000 stanovnika.

Prvi poslovi

Tijekom 2005. stručnjaci *Hrvatskih voda*, koji u novoutemeljenoj tvrtki *Hrvatske vode Jadranski projekt* d.o.o. pripremaju realizaciju cijelog Projekta, "uhodavali" su se u posao. Tako je početkom godine u Zadru održan susret predstavnika deset tvrtki koje su na prednatječaju odabrane kao mogući prihvatljivi izradivači projektne dokumentacije i voditelji gradnje uređaja za pročišćavanje otpadnih voda Zadar-centar. Za njih je, nakon preuzimanja natječajne dokumentacije, organiziran obilazak cijelog područja i u skladu s natječajem dogovoreno vrijeme predaje ponuda radi izbora najpovoljnijeg ponuđača.

Inače je cjelokupna realizacija projekta u Zadru počela još sredinom 2004. potpisivanjem ugovora o kreditiranju. Posao je zaključen u listopadu 2005. potpisivanjem ugovora s odabranim izvođačima (o tome smo izvijestili u broju 10/2005.), a osim

Zemljovid Zadra i njegove okolice

za Zadar potpisan je ugovor i za radove u Biogradu te poseban ugovor za radove u Opatiji i Liburnijskoj rivijeri. U Zadru je odabran izvođač za podmorski ispust otpadnih voda Centar. Ugovor je zaključen po načelu "ključ u ruke", u što je uključeno projektiranje i gradnja te izrada, nabava i montaža opreme, a na kraju i testiranje te primopredaju izgrađene građevine. Radove će obavljati poslovna udruga koju sačinjavaju *Lavčević d.d.* (kao vodeći partner), *Montmontaža-hidroinženjering d.o.o.* iz Hrvatske i *Cowi AS* iz Osla u Norveškoj. Rok za dovršetak radova je 18 mjeseci.

Sada je u tijeku izrada glavnog projekta i isporuka cijevi za podmorski ispust. Početak gradnje kopnenoga i podmorskoga dijela ispusta planiran je u roku od 6 mjeseci. Podmorski ispust kanalizacijskog sustava Zadarcentar dio je cjelovitog sustava javne odvodnje grada Zadra. Uz druge manje građevine ima cijev u moru dugu 1651 m s presjekom 1200 mm i difuzorski dio dug 352 m. Vrijednost je radova procijenjena na 24,5 milijuna kuna. Na području potprojekta živi gotovo 78 tisuća stanovnika, a njegovim dovršenjem osigurat će se u budućnosti osnovni uvjeti

Pogled na zadarsku luku i Poluotok

odvodnje Zadra, uz predviđeno naknadno priključivanje općina Bibinje i Poličnik.

Ista će poslovna udruga graditi i podmorski ispust za sustav odvodnje Biogradske rivijere koji će omogućiti sigurnu odvodnju i pročišćavanje za Biograd, Sv. Filip i Jakov te Pakoštane s gravitirajućim naseljima. Ugovoreni je rok za završetak radova također 18 mjeseci. I ovdje je u tijeku izrada glavnih projekata i isporuka cijevi za podmorski ispust, a početak je izgradnje kopnenog i

podmorskog dijela također planiran za šest mjeseci. Ugovorena je vrijednost radova približno 40 milijuna kuna.

Podmorski ispust Kumenat u Biogradu na Moru ima kopnenu dionicu dugu 556,8 m te odzračnu cijev dužine 563,8 m i pripadajuće građevine poput odzračnog okna i drugih okana na trasi. Podmorska dionica podmorskog ispusta ima cijev dugu 2855 m, a difuzorski je dio dug 145 m. Ugovoreni je rok završetka radova također 18 mjeseci.

Detalj iz zadarske luke

U sklopu opatijskog dijela projekta za zaštitu priobalnih voda Liburnijske rivijere, ugovoreni su radovi za gradnju crpnih stanica Lovran luka i Peharovo, a izvođač je *Coneco d.o.o.* iz Varaždina. Vrijednost je tog posla procijenjena na 2,5 milijuna kuna. Predviđena je i rekonstrukcija crpnih stanica Lipovica, Volosko, Črnkovicica i Slatina, a izvođač je *Grading-kuk d.d.* iz Buzeta. Vrijednost je radova 2,9 milijuna kuna. U nastavku je planirana gradnja crpnih stanica Ičići, Ika, Vrh Ike i Punta Kolova. I tu je izvođač *Grading-kuk* iz Buzeta, a procijenjena je vrijednost radova 4,3 milijuna kuna. Odabran je dobavljač opreme iz Austrije koji će za 6,4 milijuna kuna dostaviti opremu za crpne stanice: Lipovi-

ca, Ičići, Ika, Slatina, Volosko, Črnkovića, Punta Kolova, Tomaševac i Zert te hotele *Kvarner* i *Admiral*.

Ta četiri nova ugovora o zaštiti od onečišćenja voda u sustavu Liburnijske rivijere omogućit će proširivanje kanalizacijske mreže, primjereni pročišćavanje i odlaganje sanitarnih otpadnih voda, a poboljšat će poslovanje i upravljanje u lokalnom komunalnom poduzeću za odvodnju te reformirati financijske i kontrolne mehanizme u cjelovitom rješavanju problema otpadnih voda. Na području tog potprojekta živi gotovo 20 tisuća stanovnika.

Važan početak realizacije

Možda upravo potpisivanje spomenutih ugovora s izvođačima radova na odvodnom sustavima Zadra i Biograda te Opatije dodatno potakne mnoge zainteresirane za realizaciju ovoga velikoga i složenog posla. Prema ocjeni Dinka Polića, dipl. inž. građ., koji je u ime *Hrvatskih voda* imenovan za direktora Projekta, sadašnja je provedba plod velikih napora i zalaganja djelatnika *Hrvatskih voda* uključenih u provedbu Projekta Jadran te investitora – komunalnih tvrtki i imenovanih predstavnika jedinica lokalne samouprave. Sve se isključivo temeljilo na entuzijazmu i velikim željama da se ono što je planirano ostvari. Svako odlaganje početka realizacije bilo kojega drugog projekta skraćuje vrijeme u kojem novac za financiranje gradnje treba prikupiti, a to se odnosi i na sredstva od korisnika i *Hrvatskih voda* te iz državnog proračuna. Direktor projekta ipak vjeruje da bi djelatnici *Hrvatskih voda* uključeni u provedbu Projekta Jadran mogli u planiranom roku (30. studenoga 2008.), a možda prije, uspješno obaviti sve planirane zadatke kad bi se osigurali potrebni uvjeti. Osobito važnim ocjenjuje i to što se još uvijek u drugoj polovici 2007. mogu ostvariti uvjeti za potpisivanje ugovora o zajmu za realizaciju druge faze Programa.

Pogled iz zraka na Biograd

Projekt Jadran zapravo je osmišljen tako da ga provode razvojne strukture institucija uključenih u upravu. Ponajprije *Hrvatske vode* uz pomoć novoutemeljenog društva *Hrvatske vode Jadranski projekt* d.o.o. (HVJP), ali i uz potporu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva te lokalnih komunalnih društava. Svi su oni odgovorni za provođenje i upravljanje projektom, a Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvika odgovorno je za kontrolu njegove provedbe.

Ukupna sredstva kojima raspolažu *Hrvatske vode Jadranski projekt* za realizaciju sadašnje faze Projekta Ja-

dran iznose 37,5 milijuna eura, a dobivena su supsidijarnim međunarodnim zajmom koji su sklopile *Hrvatske vode* i Republika Hrvatska preko Ministarstva financija u prosincu 2004. Preostali novac potreban za provedbu projekta (državni proračun, *Hrvatske vode* i proračun jedinica lokalne samouprave) valjalo bi osigurati u dogovorenim omjerima. Dobiveni je novac namijenjen upravljanju i nadgledanju provođenja Projekta Jadran te izvještavanju, nabavi opreme i isplata. Lokalna će poduzeća i dalje upravljati i brinuti o ulaganju u lokalne kanalizacijske mreže. Ona će i dalje upravljati lokalnim infrastrukturnim sustavima te utvrđivati cijene, fakturirati i naplaćivati.

Marina u Biogradu

Obala u Opatiji

Prvi su izravni ugovori o podzajmu potpisani sa Zadrom, Biogradom i Opatijom jer su ispunjeni svi uvjeti za početak ostvarivanja I. faze programa. Do kraja ove i tijekom sljedeće godine predviđeno je potpisivanje ugovora o podzajmu s gradovima Rijekom, Novigradom, Makarskom i Omišem, ali pošto u cijelosti ispunjene postavljene uvjete. Tako Rijeka mora izraditi sociološko-institucionalnu analizu i donijeti odluku o namjenskom povećanju cijene vode. Poglavarstvo Novigrada također mora donijeti odluku o povećanju cijene vode, a Makarska mora izraditi sažetak studije utjecaja na okoliš. U 2006. predviđeno je pokretanje projekata u Omišu, Rogoznici i Opuzenu, ali tek pošto se ispune svi potrebni uvjeti.

Tri odrednice projekta

Prema utvrđenom opsegu i ciljevima, program zaštite voda u priobalnom području ima tri važne odrednice: ulaganje u infrastrukturu za zaštitu okoliša (procijenjena svota 61,65 milijuna eura), institucionalno jačanje i upravljanje programom ulaganjem u opremu, tehničku pomoć, izobrazbu i studij (procijenjena svota 4,67 milijuna eura) te jačanje sus-

Detalj iz središta Opatije

tava za nadzor kakvoće priobalnih voda financiranjem potrebne opreme, građevinskih radova i tehničke pomoći (procijenjena svota 7,68 milijuna eura).

Ulaganje u priobalnu infrastrukturu za zaštitu okoliša ostvarilo bi se tako da bi sustave za pročišćavanje i ispuštanje otpadnih voda financirale *Hrvatske vode* odnosno *HVJP* kombinacijom zajmova, naknada za zaštitu voda, posebnih dodataka za projekt

te namjenskih subvencija iz vladinih proračunskih izvora. Kanalizacija i druga infrastruktura financirat će se kombinacijom lokalnih izvora, zajmova, dodataka za projekte i mogućih doprinosa *Hrvatskih voda* ili središnje vlasti putem izravnih subvencija.

Druga bitna sastavnica programa bila bi uspostavljanje institucija za kontrolu onečišćenja voda, izradu projektne dokumentacije te ekoloških i socijalnih procjena za iduća ulaganja i nadzor tih ulaganja. Za to je potrebno daljnje jačanje i osposobljavanje *HVJP*-a za provedbu projekta te njegovo ocjenjivanje i praćenje, posebno u upravljanju financijama. Ujedno je potrebno podignuti

komunalna poduzeća na višu razinu upravljanja, učinkovitosti i financijske opstojnosti, kako bi se olakšalo potencijalno uključivanje privatnog sektora.

Treća bi komponenta ovoga velikog projekta bila u tome da je potrebno poboljšati i osposobiti mrežu laboratorija Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva za praćenje stanja u okolišu i ocjene utjecaja na kakvoću priobalnih voda.

Valjalo bi poboljšati mogućnost laboratorija *Hrvatskih voda* za ocjenjivanje pojedinačnih ispusta lokalnih zajednica i određivanje ukupnih količina štetnih tvari koje se ispuštaju u more. Ujedno bi trebalo ocjenjivati i kontrolirati učinkovitost izgrađene infrastrukture te pružiti onima koji donose odluke pouzdana mjerenja kakvoće hrvatskih priobalnih voda koja su sukladna standardima Europske unije. Tako bi se moglo postići prilagođavanje razine pročišćavanja voda ciljanima ulaganjima.

Direktor Dinko Polić drži da su ključni elementi prve faze Projekta Jadran upravo proširivanje kanalizacijske mreže, primjereno pročišćavanje i odgovarajuće odlaganje sanitarnih otpadnih voda. Nadalje potrebno je poboljšati poslovanje i upravljanje u lokalnim komunalnim poduzećima za vodoopskrbu i odvodnju te reformirati financijske i kontrolne mehanizme za odvođenje otpadnih voda. Takvi projekti zahtijevaju velik napor stručnjaka, ali traže odlučnost i sustavnost svih uključenih – od jedinica lokalne zajednice do ministarstava.

Financiranje i planska dokumentacija

Novoformirana tvrtka-kći *Hrvatskih voda* planirala je u 2005. utrošiti 67

milijuna kuna iz svih predviđenih izvora financiranja, a do 15. rujna 2005. iskorišteno je otprilike 2,58 milijuna eura zajma. Uz to je utrošen i odgovarajući iznos "domaćih" sredstava jer je sve potrebno sufinancirati s polovicom iznosa. Računi otvoreni za novac koji prikuplja *Komunalac* u Biogradu, *Komunalac* u Opatiji i *Odvodnja* u Zadru svakodnevno se pune, a treba istaknuti da je svoje obveze *Komunalac* iz Biograda shvatio najozbiljnije i da je uočljiva velika odlučnost u financiranju projekta. Otvoren je i račun za prikupljanje novca u šibenskom *Vodovodu* za projekt u Rogoznici i on se također svakodnevno puni. Inače svoje obveze općina Rogoznica is-

punjava unatoč tome što još nije potpisan ugovor o podzajmu. To svjedoči o važnosti projekta za općinu i odlučnosti u njegovoj provedbi.

Iako se to stalno ponavlja, svi uključeni u ovaj golemi posao smatraju da ipak treba stalno isticati tko sve sudjeluje u vraćanju zajma. To su *Hrvatske vode* s naknadom za zaštitu voda i jedinice lokalne samouprave sa svojim komunalnim poduzećima s iznosom za financiranje gradnje odnosno iz proračuna jedinice lokalne samouprave. Investitori su prema propisima o gradnji komunalna društva na pojedinim područjima koja će biti vlasnici izgrađenih infrastrukturnih građevina, ali s vlastitim sredstvima ne sudjeluju u financira-

Pogled na Novigrad

Riječka luka i Rječina

nju. S njima kao dužnicima provedbena agencija *HVJP*-a zaključuje ugovore o podzajmu, a oni daju odgovarajuće osiguranje za povrat – mjenice i zadužnice.

Održavanje financijskog koncepta cijelog projekta je u tome da jedinice lokalne samouprave uvedu namjenski dodatak na cijenu vode, što je iznos za financiranje gradnje, a ukupna cijena, kao što je već rečeno, ne smije prelaziti 4 kune po prostornom metru. Cijena se razlikuje među pojedinim lokalnim zajednicama, ali dodatak mora biti isti sve vrijeme gradnje i otplate podzajma i mora se usmjeravati od lokalnog proračuna,

preko komunalnoga društva do provedbene agencije (*HVJP*), radi plaćanja gradnje i otplate zajma.

banke i raspisan natječaj, a ponude su otvorene krajem kolovoza. Opatiju po ažurnosti slijedi Biograd

Grad Omiš i rijeka Cetina

Pripremljena planska dokumentacija svjedoči o velikom poslu, ali je dobro podsjetiti na ono što je planirano jer ako se dogodi zastoj u realizaciji bit će mnogo onih koji će zbog toga zažaliti. Jer građevine što se planiraju u Projektu Jadran izravno su vezane uz ekološku zaštitu Jadrana, i to na cijelom priobalju i otocima. Time se ostvaruju osnovni uvjeti za razvoj turizma na cijelom tom području.

U okviru dosadašnje provedbe projekta, za sustav Opatije i Liburnijske rivijere svi su, kao što je rečeno, planirani natječaji za nabavu opreme, izvođenje građevinskih radova i nadzora završeni u prva tri tromjesečja 2005. raspisani, s izuzetkom natječaja za gradnju uređaja za pročišćavanje i podsustav odvodnje crpne stanice Ičići. U 2004 i 2005. raspisani su natječaji za gradnju crpnih stanica za sanitarnu kanalizaciju Opatije i Ičića s pratećim elektrostrojarskim radovima. U prvoj polovici 2005. pokrenuti su postupci za crpne stanice, izrađena natječajna dokumentacija, dobiveno odobrenje Svjetske

za koji je izrađena sva potrebna dokumentacija za uređaj za pročišćavanje otpadnih voda (za 27.325 ekvivalent stanovnika), uz prethodni ili mehanički stupanj pročišćavanja, za što je, kao što smo rekli, raspisan natječaj i izabran izvođač.

Po istoj shemi slijedi Rijeka s obvezom nabave cijevi za gradnju kanalizacijskog kolektora otpadnih voda za naselja Grobištine: Buzdohanj, Svilno i Orehovica te crpne stanice Hrastenice i Kosorci. Daleko je odmaknuo i Novigrad gdje su odabrani konzultanti za izgradnju kolektora Strada Kontesa (\varnothing 400, L = 2500 m) i uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Tu je za nadzor gradnje obavljen i pretkvalifikacijski postupak te se od Svjetske banke očekuje odobrenje izvještaja za formiranje tzv. kratkih lista (*short lists*) i natječajne dokumentacije koja je nužna za raspisivanje natječaja.

Tijekom 2004. i 2005. saniran je bivši prostor u zgradi *INA-OKI* na Žitnjaku u Zagrebu za glavni vodnogospodarski laboratorij *Hrvatskih voda* koji će se financirati retroaktivno.

Pripreme poslove za građenje i nabavu opreme u provedbi Projekta Jadran u proteklom je vremenu slijedila i financijska podrška (knjižovodstvo i računovodstvo), medijsko praćenje, sređivanje legislative (imovinskopravni odnosi, otkupi zemljišta, pravo služnosti, izvlaštenja, koncesije u području pomorskog dobra i

Pogled na Makarsku i Biokovo

sl.). Za svaki od potprojekata predviđenih za prvu godinu provođenje projekta (Opatija, Rijeka, Biograd i Zadar) dobivene su lokacijske dozvole. Pritom je na poticaj Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva izrađena studija utjecaja na okoliš primjenom standarda koji su prihvatljivi za Svjetsku banku. Ishođenje lokacijskih dozvola podrazumijeva i javnu raspravu, što je u skladu s uvjetima Svjetske banke.

Jedan od glavnih zahtjeva u provedbi Projekta Jadran bio je u tome da ni jedan potprojekt ne smije ni na koji način ugroziti neko zaštićeno područje ili ugroženo stanište, a to je potvrđeno i tijekom izrada studija utjecaja na okoliš kada se utvrđivalo i postojanje kulturno ili socijalno osjetljivih područja.

Mora se svakako istaknuti da je mnogo onih koji željno čekaju da se uk

ljuče u Projekt Jadran, ali su prije toga dužni obaviti cijeli niz priprema.

Dakako da i Projekt Jadran prate mnoge teškoće koje se usputno rješavaju. Iskustva sa sličnim ekološkim projektima u zemlji govore da se najviše vremena potroši na rješavanje imovinskopravnih poslova. No to su prepoznale i državne institucije koje su ubrzale modernizaciju katastra i zemljišnih knjiga. Ujedno se čini da je potrebno još mnogo raditi na stvaranju međusobnog povjerenja, ali i objektivno procijeniti značenje svih predviđenih građevina za svaku lokalnu zajednicu i za cijelu Hrvatsku.

Kako su predstavnici dijela lokalne samouprave i komunalnih poduzeća za posjeta predstavnika Svjetske banke izjavili da nemaju dovoljno osoblja i znanja za uspješno provođenje projekta, Svjetska je banka zatražila od *HVJP*-a da brzo pokre

ne onaj dio Projekta Jadran koji je vezan uz institucionalno jačanje i stručno osposobljavanje osoblja komunalnih poduzeća. Ujedno traže da se *HVJP* pravno ojača za brže rješavanje imovinskopravnih odnosa te da se pristupi usavršavanju i tehničkoj pomoći djelatnicima *Hrvatskih voda* koji rade za potrebe *Hrvatskih voda Jadranski projekt* d.o.o.

Veliki, zahtjevni i dugoročni infrastrukturni projekti zahtijevaju i veliko stručno zalaganje. Ponekad se čini da je lakše pronaći novac nego ljude koji su spremni da dobro plaćeni stručno iznesu cijeli posao, bez suvišnih kalkulacija i sitničavih zamjerki.

Jadranka Samokovlija Dragičević

Snimci: Luka Dragičević
i arhiva investitora